

Bilag 5.2 Pointgivning af biodiversitetsindikatorer i resultat-baseret tilskud til naturpleje

Formål og strategi

Denne registreringsvejledning har til formål at måle den aktuelle naturtilstand og forvaltning på arealer, der er omfattet af Landbrugsstyrelsens pilotordning for en resultat-baseret tilskudsordning for naturpleje. Forvaltningens effekt på biodiversiteten måles ved tre sæt af indikatorer, der er ens for ferske enge, strandenge, moser, heder, overdrev og græsmarker:

- 38 artsindikatorer, der er letgenkendelige planter, der forekommer relativt hyppigt på gode naturarealer. Antallet af indikatorplanter afspejler arealets aktuelle naturtilstand.
- 10 strukturindikatorer, hvor dækningen eller udbredelsen registreres på en tre-trins skala. Indikatorerne afspejler vegetationens struktur og påvirkningsfaktorer.
- 9 procesindikatorer, der beskriver den aktuelle forvaltning samt arealets størrelse og variation.

For hver af de tre sæt indikatorer tildeles op til 100 point og der kan samlet opnås 0-300 point.

Hvor skal indikatorerne registreres?

Procesindikatorerne registreres for hele det sammenhængende forvaltede areal, mens de første to sæt indikatorer registreres på et antal afgrænsede arealer (i dokumentationscirkler). Med samme centrum udlægges en 10 meter cirkel (radius= 10 m) til registrering af artsindikatorer og en 15 meter cirkel (radius= 15 m) til registrering af strukturindikatorer. De to parvise cirkler, med centrum i samme punkt, udlægges et valgfrit sted inden for hver af følgende arealtyper: Tør natur (hede og overdrev), fugtig-våd natur (mose og fersk eng), strandeng og ikke-beskyttede arealer (typisk græsmarker). Der tages udgangspunkt i den vejledende § 3-registrering på Miljøportalen. På samme areal kan der således udlægges op til fire parvise dokumentationscirkler, hvis det rummer alle fire arealtyper.

Procesindikatorerne kan registreres hele året, så snart man har et overblik over de forvaltningsindsatser som kommer til at ske i det pågældende år. Af hensyn til erkendelsen af indikatorplanterne foretages registreringen af planter og strukturer i perioden fra primo juni til ultimo september. I 2021 gennemføres alle registreringerne i juli-august.

Hvordan skal indikatorerne registreres?

I 10 meter cirklen eftersøges de **38 indikatorplanter** og fundene afkrydses på skema 1. Nogle artsindikatorer består af en enkelt planteart (fx blåbær), mens andre er grupper af arter, fx omfatter "skjaller" de to arter liden og stor skjaller (se alle arterne i Bilag 3). Hvis der forekommer mere end en art af gruppe-indikatorarterne tæller de blot som én indikatorplante. Der foretages ikke en registrering af hvor mange individer man finder af hver indikatorplante. På græssede arealer og i dele af sæsonen findes planterne kun i vegetativ tilstand og man skal se nøje efter for at finde dem. Som udgangspunkt identificeres indikatorplanterne ud fra beskrivelserne i Wind (2020).

I 15 meter cirklen vurderes omfanget/udbredelsen af de **10 strukturindikatorer** på en tre-trinsskala og den kategori, der beskriver tilstanden bedst muligt afkrydses i skema 2. Bemærk, at der godt kan være flere udbredte strukturindikatorer, da vegetationen ofte er lagdelt, fx i et lag af

mosser, græs/urtelag og et overliggende busk-/trælag. Strukturindikatorernes betydning for biodiversiteten er beskrevet i Fløjgaard m.fl. (2018).

På hele det sammenhængende forvaltede areal registreres de **9 procesindikatorer** og den kategori, der beskriver processerne bedst muligt afkrydses i skema 3.

Litteratur

Fløjgaard, C., Nielsen, S.S., Nygaard, B. & Ejrnæs, R. 2018. Biodiversitetsindikatorer til en effektbaseret naturtilskudsordning. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 68 s. - Videnskabelig rapport nr. 297 <http://dce2.au.dk/pub/SR297.pdf>

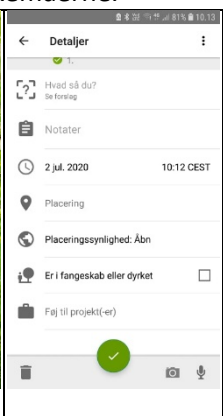
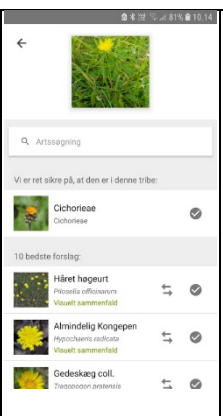
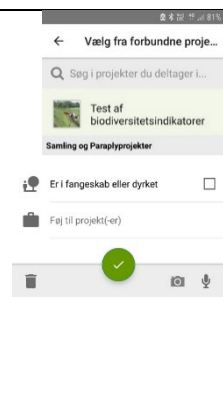
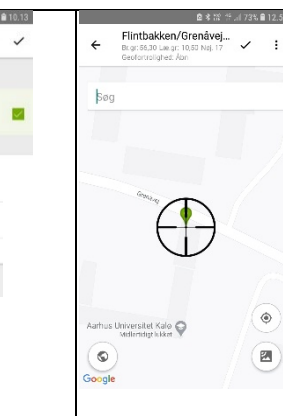
Fløjgaard, C., Ejrnæs, R., Brunbjerg, A.K. & Nygaard, B. 2021. Registrering af indikatorer til måling af effekten af arealbaseret naturpleje på biodiversitet og naturtilstand. Teknisk anvisning. Vers 1.2. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.

Wind, P. 2020. Beskrivelser af planter som biodiversitetsindikatorer. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 68 s. – Teknisk rapport nr. 211 <https://dce2.au.dk/pub/TR211.pdf>

5.2.1 Artsindikatorer

I en cirkel med en radius på 10 meter (se også afsnit om "Hvor skal indikatorerne registreres?") foretages en eftersøgning af de 38 indikatorplanter og de afkrydses på skema 1. Hvis der forekommer mere end en art af de indikatorplanter, der udgøres af en planteslægt i Bilag 1 (fx liden og stor skjaller), tæller de blot som én indikatorplante. Der optælles ikke antal individer af hver indikatorplante. På græssede arealer og i dele af sæsonen findes planterne kun i vegetativ tilstand. Som udgangspunkt identificeres planterne ud fra beskrivelserne i Wind (2020), men artsbestemmelsen kan for mange af arterne understøttes af den automatiserede mønstergenkendelse i App'en iNaturalist.

Forud for registreringerne installeres App'en i Google Play eller App Store og brugeren oprettes. Vi har oprettet et projekt i iNaturalist, så vi samler alle registreringerne et sted. Projektet "Test af biodiversitetsindikatorer" er på forhånd oprettet i iNaturalist som et lukket forum for inviterede brugere. Alle brugeres registreringer bliver her samlet ét sted. Adgang gives ved at sende brugernavnet til en af projektadministratorerne: Aalborg Kommune (svend.lassen@aalborg.dk), Mariagerfjord Kommune (rafre@mariagerfjord.dk), Randers Kommune (Rasmus.Hansen@randers.dk) og Viborg Kommune (echr@viborg.dk) eller Landbrugsstyrelsen (saveha@lbst.dk). Artsbestemmelsen valideres ved at tage et foto, uploade i App'en og vælge funktionen "hvad så du?". For en del af arterne kan App'en med ret stor sikkerhed foretage en artsbestemmelse af planterne i blomst og for nogle endda i vegetativ tilstand. En registrering tilknyttes projektet ved at følge de fem trin i nedenstående tabel. Vær opmærksom på at få dato og placering med. Vi anbefaler, at der foretages en validering af alle de indikatorplanter, der afkrydses på feltskemaerne.

				
<p>Trin 1. Tag foto hvor plantens løv fremtræder så tydeligt som muligt.</p>	<p>Trin 2. Indtast artsnavnet hvis du er helt sikker eller vælg funktionen "hvad så du?"</p>	<p>Trin 3. Appen foreslår de taxa, der er ret sikre eller bedste forslag. Her fremgår hvilke arter, der er visuelt sammenfald med og hvilke der er observeret i nærheden.</p>	<p>Trin 4. Registreringen tilknyttes projektet ved at klikke på "Føj til projekter" nederst på siden og ved at vælge projektet "Test af biodiversitetsindikatorer"</p>	<p>Trin 5. Geolokaliser din registrering ved at trykke på "Placering". Tryk evt. på positionsikonet i nederste højre hjørne. Så ved vi hvilket areal arten er registreret på.</p>

Skema 1. Artsindikatorer (10 m cirkel)							Niveau	Mulige point	Dit areal				
Antal indikatorplanter afkrydset i skema herunder. Der gives 10 point for hver plante, dog maksimalt 100 point.							Antal indikatorplanter * 10	100					
Oversigt over de 38 indikatorplanter og hvor almindelige de er i moser, enge, heder, overdrev og strandenge (A: almindelig, S: sjælden og MS: meget sjælden).													
Art/Artsgruppe	Mose	Eng	Hede	Overdrev	Strandeng	Sæt kryds	Art/Artsgruppe	Mose	Eng	Hede	Overdrev	Strandeng	Sæt kryds
Blåbær	S	S	S	S	MS		Revling	A	S	A	A	S	
Djævelsbid	S	S	S	S	S		Sandkryb	S	S	MS	S	A	
Eng-kabbeleje	A	A	MS	S	S		Skjaller	S	S	S	S	MS	
Gråris/krybende pil	A	S	A	S	S		Snerre (ikke burre-snerre)	A	A	A	A	S	
Hedelyng	A	A	A	A	S		Soldug	S	S	S	MS	MS	
Hindebæger	MS	MS	MS	MS	S		Strandasters	MS	S	MS	MS	A	
Hindeknæ	MS	A	MS	S	S		Strandgåsefod	MS	MS	MS	MS	A	
Håret høgeurt	S	S	A	A	S		Strandmalurt	MS	MS	MS	S	A	
Katteskæg	S	S	S	S	S		Strand-vejbred	S	S	S	S	A	
Klokkelyng	A	S	A	S	MS		Timian	MS	MS	S	S	S	
Kragefod	A	A	S	S	S		Tormentil	A	A	A	A	S	
Krageklo	S	S	S	A	S		Tranebær	A	S	S	MS	MS	
Kveller	MS	MS	MS	MS	A		Trehage	S	S	MS	MS	A	
Kællingetand	S	S	S	S	A		Troldurt	S	S	S	MS	MS	
Liden klokke	S	S	S	A	S		Trævlekrone	A	A	S	S	S	
Læge-ærenpris	S	S	S	A	MS		Tyttebær	S	S	A	S	MS	
Mose-bølle	S	S	A	S	MS		Vandnavle	A	A	S	S	S	
Mælkeurt	S	S	S	S	MS		Viol (ikke stedmoderblomster)	A	A	S	S	MS	
Pimpinelle	S	S	S	A	S		Øjentrøst	S	S	S	S	MS	

Skema 2: Strukturindikatorer (15 m cirkel)	Niveau	Mulige point	Dit areal
Bar jord: Sand, ler, sten, muldjord, råhumus eller tørv uden vegetationsdække. Omfatter: erosion på skrænter, forstyrrelser fra dyr (tramp, myretuer, huler, sølepladser, muldskud og grave) samt tidvis vanddækkede/meget våde områder. Omfatter ikke: pløjning, sprøjtning, nylig rydning af vedplanter og forstyrrelser ved fx foderstationer, -pladser og drikkekar.	< 2% dækning	0	
	2-5 % dækning	4	
	> 5 % dækning	6	
Blomster: Rodfæstede individer med blomster, blomsterknopper og afblomstrede blomsterstande, der er enlige eller i klase/aks/skærm. Omfatter: Blomstrende buske og busk-agtige planter (fx hindbær, brombær) og dværgbuske (fx hedelyng, revling). Omfatter ikke: Græsser og halvgræsser (siv, star) samt græsagtige planter (bynke, salturter, skræpper, nælder, vejbred).	0-1 individer/m ²	0	
	2-10 individer /m ²	7	
	> 10 individer /m ²	12	
Lave urter med rosetblade: Urter hvor bladene ligger på jordoverfladen og danner en roset rundt om stænglen. Omfatter: alle urter med lave rosetblade, fx almindelig kongepen og håret høgeurt, samt urter som bliver lave og krybende efter nedbidning som knopurt, viol, potentil, mælkeurt. Omfatter ikke: græsser samt urter med oprette blade, som fx dueurter	< 5% dækning	0	
	5-33 % dækning	10	
	> 33 % dækning	20	
Førne: Visent og ikke nedbrudt plantemateriale (blade, bark, stængler, blomster, frø) som ligger spredt på jorden eller samlet i store tuer, mellem og under levende planter. Omfatter: Førne fra alle arter af græsser, urter og vedplanter Omfatter ikke: Friskt plantemateriale (stadigt grønligt) og nedbrudt plantemateriale (mørkt og humusagtigt).	Ikke til stede	12	
	Spredt	7	
	Udbredt	0	
Stor lort: Relativt frisk (blød) gødning fra husdyr og vilde græssere (store hjorte), men ikke fra mindre dyr (fx rådyr, hare). Spredt eller klumpet fordelt på arealet. Omfatter: Alle relativt friske lorte fra store pattedyr (husdyr og store vilde græssere) Omfatter ikke: Udtørret gødning og lorte fra mindre dyr som rådyr og hare	0-1 lorte	0	
	2-10 lorte	10	
	> 10 lorte	20	

<p>Tuer og knolde: Forhøjninger i terrænet dannet af planter, myrer eller ved tramp af tunge græssende dyr.</p> <p>Omfatter: Tuer dannet af mosser, siv og andre halvgræsser (fx storer), myretuer, muldskud, optrådte knoldstrukturer fra græssende dyr</p> <p>Omfatter ikke: Ujævnheder i terrænet forårsaget af tunge køretøjer.</p>	Ikke til stede	0	
	Spredt	3	
	Udbredt	6	
<p>Eutrofiering: Tegn på gødningspåvirkning i form af markant grøn vegetation, kvælstofelskende arter og eller artsfattig højstaude vegetation.</p> <p>Omfatter: Markant frisk grøn vegetation, kvælstofelskende arter (rajgræs, stor nælde, alm. kvik, vild kørvel og ager-tidsel) og generelt artsfattig højstaudevegetation.</p> <p>Omfatter ikke: Gødning fra græssende dyr tæller ikke.</p>	Ikke til stede	6	
	Spredt	2	
	Udbredt	0	
<p>Dødt ved og døende træer: Liggende og stående døde stammer eller tykke grene (diameter > 10 cm) samt veterantræer med store hulheder eller store døde grene.</p> <p>Omfatter: Stående, væltede og liggende døde stammer og tykke grene (diameter > 10 cm) samt veterantræer med store hulheder eller store døde grene.</p> <p>Omfatter ikke: Mindre stammer og grene (<10 cm i diameter), stubbe efter rydning og stablede stammer, der forventes fjernet.</p>	Ikke til stede	0	
	1 stamme/træ	4	
	> 1 stamme/træ	6	
<p>Buske og træer: Enkeltstående eller mindre samlinger af hjemmehørende buske og enkeltstående træer med en stammediameter > 10 cm.</p> <p>Omfatter: Hjemmehørende buske og lianer (hvidtjørn, rose, pil, slåen, gedebled og vedbend) og enkeltstående træer med en stammediameter > 10 cm.</p> <p>Omfatter ikke: Små træer og dværgbuske.</p>	0-1 % dækning	6	
	2-25 % dækning	12	
	>25 % dækning	6	
Samlet antal point		0-100	

Tabel 3. Procesindikatorer (hele arealet)	Niveau	Mulige point	Dit areal
Græsningsprocessen			
<p>Tæthed af græssende dyr</p> <p>Tætheden af planteædere på et givent areal er afgørende for deres effekt på biodiversiteten. For høj tæthed om sommeren fjerner blomsterne og for lav tæthed medfører tilgroning. Dyretætheder inden for den naturlige variationsbredde er optimalt, hvilket ligger på 100-200 kg /ha på de fleste areal typer. Tætheden beregnes som den mængde dyr der går på arealet i udbindingsperioden.</p>	< 50 kg/ha	0	
	50-100 kg/ha	10	
	100-200 kg/ha	19	
	200-400 kg/ha	10	
	> 400 kg/ha	0	
<p>Udbindingsperiode</p> <p>Helårsgræsning er optimalt, især med sommergræsning i lav intensitet, så blomsterne får lov at blomstre. Der gives point for ydermånederne og ekstra point for vintermåned (overvintrende eller gæstende dyr).</p>	Helårsgræsning	12	
	Vintergræsning (oktober-marts)	8	
	Sommergræsning (maj-september)	6	
	Forlænget sommergræsning (april-november)	8	
<p>Samgræsning</p> <p>Græsning med flere arter af planteædere, fx kreaturer og heste. Planteædere er forskellige i deres fødevalg, foretrukne habitat, gødningsmængder osv. og de skaber forskellige levesteder.</p>	Kun fåregræsset	2	
	1 art af græsningsdyr (andet end får)	4	
	2 arter af græsningsdyr (andet end får)	6	
	3 eller flere arter af græsningsdyr (andet end får)	8	
<p>Tilskuds fodring</p> <p>Næringsfattige arealer er levesteder for flere arter end næringsrige arealer. Det er derfor vigtigt at der ikke tilføres næringsstoffer til arealerne i form af tilskuds fodring, der tillige ændrer dyrenes fødesøgning. Der gives flest point til fravær af tilskuds fodring og færre for tilskud i vinterperioder med ekstrem knaphed på føde.</p>	Ingen tilskud	12	
	Kun tilskud i ekstremt vintervejr	6	
	Jævnlig tilskuds fodring	0	
<p>Parasitmidler</p> <p>Medicinering af græssende dyr efterlader rester i deres gødning. Der gives derfor point for fravær af brug af parasitmidler eller evt. karantæne efter behandling for at beskytte møgfaunaen.</p>	Ingen medicinering af dyr mod parasitter i naturområdet.	9	
	Parasitbehandlede dyr i naturområdet	0	

Maskinel behandling Slåning, brakpudsning og høslæt med maskiner udjævner myretuer og knoldstrukturer.	Ingen maskinel pleje	10	
	Maskinel høslæt med fjernelse af afslået materiale	5	
	Brakpudsning og slåning uden fjernelse af afslået materiale	0	
Store sammenhængende områder Arealet af det forvaltede område uden adskillelse af hegn.	< 1 ha	1	
	1-5 ha	3	
	5-50 ha	7	
	50-100	9	
	> 100 ha	12	
Naturandel En høj naturtæthed øger mulighederne for at skabe og opretholde levesteder for truede og sårbare arter. Der gives derfor point for en høj andel af § 3-beskyttet natur eller skov på det forvaltede areal.	Over 75 %	10	
	50-75 %	5	
	Under 50 %	0	
Variation Mange arter lever i overgangszonerne mellem våde og tørre naturtyper, lysåbne arealer og skov, bredzoner langs søer og vandløb samt overgangen mellem hav og land. Der gives derfor point for varierede naturområder med forekomst af partier, der udgør en vis andel af det forvaltede areal med følgende: 1. skov og krat (vedplantedække over 50 %) > 2%, 2. vanddækkede arealer (vandhuller, søer og vandløb) > 2%, 3. våde/sumpede arealer (moser, våde enge og strandenge) > 5 % 4. skrænter med > 15% hældning > 2% 5. adgang til hav, fjord eller kyst og 6. adgang til vandløb eller søbred.	Fire, fem eller seks ud af seks opfyldt	8	
	To eller tre ud af seks opfyldt	4	
	En ud af seks opfyldt	2	
Samlet antal point		0-100	

5.2.2 Strukturindikatorer, illustrationer

Omfatter		Omfatter ikke	
Bar jord: Sand, ler, sten, muldjord, råhumus eller tørv uden vegetationsdække.			
<ul style="list-style-type: none"> Erosion på skrænter med vegetationsløse partier Forstyrrelser fra dyr (tramp, myretuer, huler, sølepladser, muldskud og grave) Tidvis vanddækkede/meget våde områder med blottet tørv. 		<ul style="list-style-type: none"> Pløjning og sprøjtning Nylig rydning af vedplanter Forstyrrelser ved fx foderstationer, -pladser og drikkekar. 	
Blomster: Rodfæstede individer med blomster. Planter med blomster i fx klase, aks, skærm tælles som én blomst. Omfatter planter med blomst, blomsterknop og afblomstrede blomsterstande.			
<ul style="list-style-type: none"> Insektbestøvede urte - også de med små og uanseelige blomster Buske som slåen, tjørn, hylde og pil Busk-agtige planter som hindbær og brombær Dværgbuske som hedelyng og revling 		<ul style="list-style-type: none"> Græsser, siv, storer Græsagtige planter (bynke, salturter, skræpper, nælder, vejbred) 	
Lave urter med rosetblade: Urter hvor bladene ligger på jordoverfladen og typisk danner en roset rundt om stænglen.			
<ul style="list-style-type: none"> Alle urter med lave rosetblade, fx kongepen, høgeurt (foto), vejbred, mælkebøtte, borst, djævelsbid, høgeskæg, pimpinelle. Urter som bliver lave og krybende efter nedbidning som knopurt, viol, potentil, mælkeurt. 		<ul style="list-style-type: none"> Urter med mere oprette blade, som fx dueurt Græsser selvom tuerne er nedtrykte som fx katteskæg 	
Førne: Visent og ikke nedbrudt plantemateriale (blade, bark, stængler, blomster, frø) som ligger spredt på jorden eller samlet i store tuer, mellem og under levende planter.			
<ul style="list-style-type: none"> Visent og endnu ikke nedbrudt plantemateriale af blade, bark, stængler, blomster og frø 		<ul style="list-style-type: none"> Friskt plantemateriale, der stadigt er grønligt Nedbrudt plantemateriale, 	

<ul style="list-style-type: none"> • Fra alle arter af græsser, urter og vedplanter 		<p>der er mørkt og humusagtigt</p>	
<p>Stor lort: Relativt frisk (blød) gødning fra husdyr og vilde græssere (store hjorte), men ikke fra mindre dyr (fx rådyr, hare).</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Relativt frisk gødning (fra indeværende sæson) • Fra husdyr (hest, ko, får, ged) • Fra vilde græssere med gødning af en vis størrelse (krondyr, dådyr, elg) 		<ul style="list-style-type: none"> • Udtørret gødning (ikke fra indeværende sæson) • Små lorte fra mindre dyr som rådyr og hare 	
<p>Tuer og knolde: Forhøjninger i terrænet dannet af planter, myrer eller ved tramp af tunge græssende dyr</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Tuer dannet af mosser, storer og andre halvgræsser (fx siv) • Myretuer, muldskud, • Optrådte knolde fra græssende dyr 		<ul style="list-style-type: none"> • Homogene og jævne arealer • Ujævnheder i terrænet forårsaget af maskiner. 	
<p>Eutrofiering: Tegn på gødningspåvirkning i form af markant grøn vegetation, kvælstofelskende arter og eller artsfattig højstauede vegetation.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Markant grøn vegetation • Dominans af kvælstofelskende arter såsom rajgræs, eng-rottehale, lav ranunkel, fuglegræs, hvid-kløver, stor nælde, alm. kvik, vild kørvel og ager-tidsel • Høj og tæt plantevækst. • Tegn på gødningsudbringning eller tilskuds fodring. 		<ul style="list-style-type: none"> • Gødning fra græssende dyr på ellers næringsfattigt areal (indgår i "stor lort") tælles ikke med som næringsbelastning. 	
<p>Dødt ved og døende træer: Liggende og stående døde stammer eller tykke grene (diameter > 10 cm) samt veterantræer med store hulheder eller store døde grene.</p>			

<ul style="list-style-type: none"> • Døde stammer og tykke grene (diameter > 10 cm) • Stående, væltede og liggende stykker af dødt ved • Døende træer (veterantræer) med store hulheder eller store døde grene 		<ul style="list-style-type: none"> • Mindre stammer og grene (<10 cm i diameter) • Stubbe efter rydning • Stabledede stammer, der forventes fjernet 	
<p>Buske og træer: Enkeltstående eller mindre samlinger af hjemmehørende buske og enkeltstående træer med en stammediameter > 10 cm.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • Hjemmehørende arter • Buske og lianer (hvidtjørn, rose, pil, slåen, gedebled og vedbend) • Enkeltstående træer med en stammediameter > 10 cm. 		<ul style="list-style-type: none"> • Ikke-hjemmehørende arter (fx sitkagran, klit-fyr, glansbladet hæg og rynket rose) • Små vedplanter (stammediameter < 10 cm) • Dværgbuske 	

5.3 Indikatorplanter

Tabel 7.1. Den totale liste af indikatorarter og deres danske og latinske navne. Der er også medtaget underarter, hybrider og varieteter. "MS" angiver, at arten er meget sjælden (<0.1 %) eller aldrig registreret i § 3- eller NOVANA 5 m-cirkler for de forskellige naturtyper, sjælden ("S") er ≥0.1 %, og <10 % og almindelig ("A") er arter, der forekommer i ≥10 % af registreringerne. Selv om indikatorarterne er relativt almindelige på gode naturarealer, så er deres frekvens lav fordi gode naturarealer er sjældne.

Art/Artsgruppe	NavnDansk	LatArt	Mose	Eng	Hede	Overdrev	Strandeng
Blåbær	Blåbær	Vaccinium myrtillus	S	S	S	S	MS
Djævelsbid	Djævelsbid	Succisa pratensis	S	S	S	S	S
Eng-kabbeleje	Eng-kabbeleje	Caltha palustris ssp. palustris	A	A	MS	S	S
Gråris/krybende pil	Gråris	Salix repens ssp. repens var. argentea	A	S	A	S	S
	Krybende pil	Salix repens ssp. repens var. repens	S	S	A	S	S
Hedelyng	Hedelyng	Calluna vulgaris	A	A	A	A	S
	Lav hindebæger	Limonium humile	MS	MS	MS	MS	S
Hindebæger	Tæt blomstret hindebæger	Limonium vulgare	MS	MS	MS	MS	S
	Vingefrøet hindeknæ	Spergularia media	MS	A	MS	S	S
Hindeknæ	Mark-hindeknæ	Spergularia rubra	MS	S	S	MS	S
	Kødet hindeknæ	Spergularia salina	MS	A	MS	S	S
Håret høgeurt	Håret høgeurt	Pilosella officinarum	S	S	A	A	S
Katteskæg	Katteskæg	Nardus stricta	S	S	S	S	S
Klokkelyng	Klokkelyng	Erica tetralix	A	S	A	S	MS
Kragefod	Kragefod	Comarum palustre	A	A	S	S	S
	Stinkende krageklo	Ononis spinosa ssp. arvensis	MS	MS	MS	MS	MS
		Ononis spinosa ssp. maritima var. maritima	S	S	S	A	S
Krageklo	Strand-krageklo	Ononis spinosa ssp. Spinosa	MS	MS	MS	S	S
Kveller	Kveller	Salicornia europaea, coll.	MS	MS	MS	MS	A
	Almindelig kællingetand	Lotus corniculatus	S	S	S	A	S
Kællingetand	Sump-kællingetand	Lotus pedunculatus var. Pedunculatus	A	A	S	S	S
	Klit-kællingetand	Lotus pedunculatus var. Villosus	S	S	S	S	MS
	Smalbladet kællingetand	Lotus tenuis	S	S	MS	S	A
Liden klokke	Liden klokke	Campanula rotundifolia	S	S	S	A	S
Læge-ærenpris	Læge-ærenpris	Veronica officinalis	S	S	S	A	MS
Mose-bølle	Mose-bølle	Vaccinium uliginosum	S	S	A	S	MS
Mælkeurt	Spæd mælkeurt	Polygala serpyllifolia	S	S	S	S	MS
	Almindelig mælkeurt	Polygala vulgaris	S	S	S	S	MS
Pimpinelle	Almindelig pimpinelle	Pimpinella saxifraga	S	S	S	A	S
	Stor pimpinelle	Pimpinella major	MS	MS	MS	MS	MS
Revling	Revling	Empetrum nigrum	A	S	A	A	S
Sandkryb	Sandkryb	Glaux maritima	S	S	MS	S	A
	Sommer-skjaller	Rhinanthus minor ssp. Elatior	MS	MS	MS	MS	MS
	Bredbladet skjaller	Rhinanthus minor ssp. Minor	MS	MS	MS	MS	MS
Skjaller	Stor skjaller	Rhinanthus serotinus	S	S	S	S	MS
	Eng-skjaller	Rhinanthus serotinus ssp. Paludosus	MS	MS	MS	MS	MS
	Høst-skjaller	Rhinanthus serotinus ssp. Serotinus	MS	MS	MS	MS	MS
	Tidlig skjaller	Rhinanthus serotinus ssp. Vernalis	MS	S	MS	S	MS